

**Българската общност зад граница - мост между България и света
в историята и съвременността. Мястото и ролята на българите
като национално малцинство в развитието на Украйна
като мултиетническа държава**

Държавната политика към българите в чужбина е резултат от наличието на значими по численост български общности извън държавните граници на Република България. Те възникват в различни периоди и ситуации. Голямо е разнообразието от причини, цели, потребности и стремежи, които ги мотивират за емигриране. Условията, в които се развиват и съществуват – географски, политически, икономически, демографски, културни и духовно-религиозни, съхранените или усвоените разлики в етнокултурното и националното самосъзнание допълнително внасят специфика във вътрешното състояние на всяка общност и проблемите, пред които са изправени. Особено силно влияние оказват различните по характер, насоченост и интензивност асимилационни процеси в държавата-приемник. Това разнообразие от фактори и показатели води до съществени различия в социално-икономическото положение, политическите нагласи и културните ориентири в отделните общности, но също така и вътре във всяка от тях.

Българските общности имат признат статут на национални малцинства в осем държави. От тях четири са страни-членки на Европейския съюз, като Чехия, Словакия, Румъния и Унгария, а другите са Сърбия, Молдова, Украйна и Хърватия.

Статистическите данни сочат за значителен брой българи в чужбина:

-По официални данни в страните – членки на Европейския съюз българските граждани са: Испания – 175 414; Гърция – до 125 000; Германия – 93 889; Великобритания – 85 080; Кипър – около 35 000; Австрия – 14 827; Нидерландия – 12 340; Франция – 8 148; Италия – 6 559; Португалия – 6 456; Чехия – 4 363; Ирландия – 4 000; Белгия – 3 279; Унгария – 2 800; Дания – 2 685; Полша – 1 020; Латвия – 921; Швеция – 805; Люксембург – 800; Финландия – 714; Словакия – 667; Естония – 204; Румъния – 189; Литва – 171; Словения – 34.

-В държави извън Европейския съюз: САЩ – 92 876 българи по произход по данни от 2010 г., 2 495 български студенти по данни на Института за международно образование във Вашингтон за 2010 г.; Канада – 27 255 български граждани по данни на Националното бюро по статистика на Канада от 2010 г.; Аржентина – 2 500 български граждани; Израел – 7 500 български граждани; Австралия – 2 680 български граждани

според официалното преброяване в страната през 2006 г.; Република Южна Африка – 20 000 български граждани.

-Национални преброявания дават информация за броя на българите в отделните страни с „исторически” общности: през 2004 г. в Република Молдова българите са 65 662, а българите – гагаузи – 147 500; през 2001 г. в Украйна българите са 204 574; през 2011 г. българите в Сърбия са 18 543, като 2 922 от тях са с придобито българско гражданство през периода 2001 – 2010 г.; В Албания 1 053 лица са с придобито българско гражданство през 2001 – 2010 г.; по данни на румънския Национален статистически институт от 2002 г. българите по произход в Румъния са 19 928.

Българските граждани и лицата от български произход в чужбина са неделима част от българския народ. Те генерират в себе си значителен икономически, финансов, образователен, демографски, трудов и интелектуален потенциал. Провеждането на държавната политика към тях е от изключителна полза за България във външно и вътрешно политически, икономически, културен план.

След дълги години на липса на единна стратегия и непоследователна политика на българската държава спрямо нашите сънародници зад граница, след приемането на България в Европейския съюз се забелязва активизиране на редица институции за преосмисляне и преразглеждане ролята на държавата спрямо българската диаспора като елемент на външнополитическите приоритети.

Политиката към българите в чужбина се обуславя от:

- държавните интереси на страната;
- интересите на българите в чужбина;
- високата степен и желание за съхраняване на национално съзнание сред българите в чужбина;
- изградената и непрекъснатата разрастваща се мрежа от граждански, културни и образователни структури на българите в чужбина;
- тенденциите на мобилност в глобален и регионален план;
- ползата за България от българските лобита в чужбина;
- потенциала на българите и българските общности в чужбина като перспективен фактор в междудържавните отношения.

За целта е внесена за разглеждане в Министерския съвет на Р България Национална стратегия за българите и българските общности в чужбина.

Нейната цел е създаване на политическа рамка за изграждане на комплексна, дългосрочна и интегрирана държавна политика за българските граждани и българските общности в чужбина.

Оптимизирането на институционалната и нормативната основа ще гарантира съвременна държавна политика за защита, подкрепа и духовно единение на всички българи в чужбина. Изпълнението на общата цел ще доведе до:

- съхраняване на националната и културната идентичност на българските граждани и българските общности в чужбина;

- обединение на всички българи в рамките на всяка българска общност в чужбина, независимо от различията в социалната и възрастовата им характеристика;

- приобщаване и включване на български граждани от чужбина към държавния и общественно-политическия живот в България;

- подобряване на миграционния баланс на страната;

- разпространение на положителния образ на България по света;

- използване на възможностите на българските граждани в чужбина в контекста на мобилността и свободното движение на хора;

- интегриране на българските граждани в обществата на държавите от Европейския съюз чрез премахване на барьерите в областта на трудовия пазар, свободното движение, недопускане на дискриминация и др.;

- създаване на ясни и точни критерии за придобиване на българско гражданство и система, гарантираща интегриране в българското общество на новоприетите български граждани;

- стимулиране на българския бизнес за инвестиции в райони с компактни български общности, като Украйна, Молдова, Сърбия и др.

Политиката на Република България за българските граждани и българските общности в чужбина се основава на държавните интереси.

Основополагащи принципи в реализацията на тази политика са:

- ненамеса във вътрешните работи на държавите по пребиваване; ненарушаване на границите; ненакърнимост на държавния суверенитет; зачитане на правото на народите на самоопределение и на правата на човека и основните свободи;

- последователност на дейностите, изискващи дългосрочен подход и интегриране на проблематиката в двустранните отношения с дадените държави и в многостранното сътрудничество в области като образование, култура, икономическо и трансгранично сътрудничество и др.

Институциите които ще осъществяват политиката на българската държава за работа с общностите зад граница ще работят в тясна координация, за да бъдат реализирани главните цели на тази стратегия, а именно – превръщане на българската диаспора в действен и реален фактор за защита на националните интереси и заздравяване на двустранните отношения между България и страните в които живеят наши сънародници.

Сред тези институции са Министерство на външните работи и задграничните мисии, Държавната агенция за българите в чужбина към Министерския съвет, Служба „Миграция“ към МВР и др.

Сложният и многоаспектен характер на връзката между българската държава и българските граждани и българските общности в чужбина, на тенденциите във връзка с мобилността в разглежданата област, предопределят характера на политиките, които са свързани, допълващи и препокриващи се в отделни части. Задължителен елемент е тяхното институционално, нормативно и финансово осигуряване. Паралелното решаване на преплитачи и допълващи се задачи от „външно“ и „вътрешно“ естество, имащи пряко отражение върху бъдещото развитие на страната и нацията, оформят интегрирания характер на държавната политика.

Държавната политика по отношение на българските училища в чужбина, осъществявана от МОН, отчита съхраняването на българския език като най-важният елемент за запазване на национална идентичност на българските граждани и българските общности в чужбина. Това с особено се отнася до най-младото поколение българи в чужбина и децата от смесените бракове. Затова се създават нормативни възможности за функционирането на българските училища в чужбина и за провеждане на обучение по български език и литература, по история на България и по география на България към български дипломатически представителства и към организации на българите в чужбина.

Посолството на Република България в Украйна е един от основните фактори за провеждане на държавната политика не само за изучаването и популяризирането на българския език сред етническата българска общност, но и се стреми да бъде инициатор за разширяване на целевата група ученици и студенти в страната на акредитация, които имат интерес към България като страна от общото европейско семейство в рамките на Европейския съюз.

Пример за това е ползотворното сътрудничество с Киевския национален университет „Тарас Шевченко“, в който мястото на българския език и литература достойно се отстоява от преподавателите в катедра „Славянски филологии“ – Олена Чмир, Татяна Доценко, както и от активната позиция и стремеж да поддържа любовта на студентите към България от страна на лектора командирован от България – доц. Мариета Гиргинова.

Благодарение на сътрудничеството и подкрепата от страна на посолството на Р България в Украйна и Българската академия на науките, в КНУ „Тарас Шевченко“ функционира Център по български език, литература и история, който все повече се превръща в естествен духовен

центр за развитие на двустранното сътрудничество в областта на образованието и научно-изследователската дейност.

В Одеска област (Бесарабия), където живеят по данни на последното преброяване от 2001 г. над 240 хиляди етнически българи, от 90-те години на ХХ в. до настоящия момент в държавните училища с ученици от български произход, се изучават български език и литература като задължителни предмети в учебната програма от 1-ви до 11 клас (български език по 1,5-2 часа седмично от 1-ви до 9-ти клас, българска литература по 2-3 часа седмично от 9-ти до 11-ти клас). Български език и литература се изучават в 39 училища, приблизителния брой на учениците е близо 11 хиляди души.

В градовете на Одеска област Измаил, Рени, Иличовск и Одеса работят неделни училища, в които се изучават български език и литература.

При Всеукраинския център за българска култура в гр. Одеса се организират курсове по български език, литература и история за подготовка на кандидат студенти от Одеса и близките до града райони.

В Запорожка област (Таврия), български език и литература, където живеят около 40 хиляди българи, български език и литература се изучават в следните учебни заведения:

1.В Приморския украинско-български лицей (Запорожка област, Приморски район).

2.В неделното училище при Бердянското българско дружество „Родолубие” (с председател Лариса Савченко), при училището се организират курсове по български език, литература и история за подготовка на кандидат студенти.

3.В Неделното училище на Мелитополското българско дружество Мелитопол (с председател Сергей Пачев).

В новите политически условия след промените в Украйна и заявления проевропейски курс, Посолството на Република България ще продължи още по-активно и целеустремено да провежда държавната и общоевропейска политика на спазване правата на малцинствата, чрез изучаване на майчиния език, богатото литературно наследство и история на своята прародина. Това е единствения правилен път за възпитаване в дух на етническа толерантност, любов и уважение на нашите сънародници като граждани на Украйна и незабравящи българските си корени.

*Танев П. (Радник з питань освіти і науки
Посольства Республіки Болгарія в Україні)*